

ПЕДАГОГІЧНІ НАУКИ

37(082)
П24

Випуск

XXXIX

- вежливо поблагодарить гостей за подарки, но заметить, что две одинаковые машинки не нужны (*Спасибо, но у меня уже есть такая машинка. Что мне делать с двумя?*) [4: 35].

Это упражнение даёт возможность ученикам проанализировать ситуацию и выбрать наиболее правильный ответ. Тем самым первоклассники узнают, как вести себя в данный момент и что нужно говорить.

Для закрплення знань з мовленнєвого етикету вчитель може запропонувати дітям такі ігри: “Хто назве більше слів привітання та прощання”, “Як себе вести” тощо.

Отже, застосування у практиці навчання наведених вправ, на нашу думку, дозволяє формувати у першокласників основи мовленнєвої етики на уроках української та російської мов, прищеплювати навички користування лексикою, розвивати чуття комунікативної діяльності, допомагає дітям використовувати свої знання у повсякденному житті.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у моделюванні системи вправ, що мають за мету вироблення навичок мовленнєвого етикету, та з’ясуванні її ефективності.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Культура русской речи. Ученик для вузов/ Под.ред. Л.К. Граудиной, Е.Н. Ширяева. – М., 2000.
2. Стельмахович М.Г. Мовний етикет//Культура слова. – К., 1981. – Вип.20. – С.18-24.
3. Формановская Н.И. Речевой этикет и культура общения.– М., 1989.
4. Шпунтов А. И., Сафонова И. В. Примерное планирование уроков речевой культуры // Начальная школа. – 1990. – №12. – С. 34 – 40.
5. Явір В. В., Канівська Н. Г. Формування основ етики мовлення у 1 класі // Початкова школа. – 1988. – №2. – С. 16 – 21.

УДК 37.032: 372

О.В. Ковшар

ФОРМУВАННЯ ВІДПОВІДАЛЬНОГО СТАВЛЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ДО НАВЧАННЯ

У статті автор доводить актуальність вибраної теми, дає ґрунтовне визначення поняттю “відповідальне ставлення до навчання молодших школярів”, пропонує структуру уроку з підвищенням вмотивованості до навчання засобами ігрових технологій, наводить приклади уроків, які служать для формування позитивного, відповідального ставлення учнів до навчання.

In the article the author reasons the actuality of the chosen theme, gives the determinate concept of “responsible attitude for the education of junior pupils”, offers the lesson structure with the increase of explained to the education by facilities of playing technologies, makes examples of lessons which serve for forming of positive and responsible appeal of pupil’s to the education.

Актуальність дослідження зумовлена модернізацією вітчизняної освіти, пошуком нового змісту й технології організації педагогічного процесу в початковій школі, про що наголошується в Національній доктрині розвитку освіти, цільовій державній програмі “Учитель”. Нові реалії педагогічної дійсності об’єктивно створюють передумови для вдосконалення навчання молодших школярів, оволодіння сучасними технологіями – системою знань, умінь і навичок, необхідних для успішної організації навчального процесу в школі.

У школі мають бути створені максимально сприятливі умови для вияву та розвитку здібностей і таланту дитини, для її самовизначення, для відповідального ставлення у процесі навчання. Відтак необхідно змінити суворо регламентовану “лінійну” організацію структури

уроку, внести нову, удосконалену етапність уроку з використанням ігрових технологій у навчанні. У сучасному загальноосвітньому закладі існують протиріччя: між індивідуальним характером засвоєння знань і фронтальною формою навчання; між потребою в діяльності й недостатнім рівнем відповідального ставлення до навчання та самостійності учнів; чіткою регламентацією структури уроку й необхідністю варіювання стратегій навчання різних груп учнів.

Особливої актуальності набуває проблема формування відповідального ставлення учнів до навчання в системі ігрових технологій.

Мета статті: з'ясувати теоретичні й практичні аспекти поняття “відповідальне ставлення до навчання молодших школярів”.

Відповідальність пов'язана з такими цінностями, як почуття обов'язку, совість, дисциплінованість. Відповідальність – результат планомірного й цілеспрямованого впливу на свідомість та поведінку особи.

Під відповідальним ставленням до навчання розуміють глибоко усвідомлену і внутрішньо умотивовану готовність до діяльності, спрямованої на виконання свого особистісного та громадянського обов'язку в навчанні. Воно виявляється у прагненні учнів до оволодіння навчально-пізнавальною інформацією та умінні реалізувати це прагнення.

Проблема формування відповідального ставлення до навчання вивчається у багатьох напрямках: визначення набору якостей особистості (Ф. Гоноволін, В.І. Журавльов, В. Кузьміна, Е. Кулюдкін, Д.Ф. Самуйленков, В. Сластьонін); активізації позиції вчителя й характеру його підготовки до керівництва навчально-пізнавальною діяльністю школярів (З.К. Баєв, В.К. Буряк, У.Г. Кузь, Р.Д. Хмелюк, О.І. Щербаков); гуманізації навчально-виховного процесу (Ш.А. Амонашвілі, Г.А. Асмолов, А.А. Бодалев, Л.В. Кондрашова, Е.Д. Нікандров й ін.); індивідуалізації навчальної діяльності (П.П. Блонський, Л.С. Виготський, В.О. Крутецький); активізації навчально-пізнавальної діяльності (А.М. Матюшкін, Т.Л. Шамова, Г.І. Щукіна й ін.); формування загальнопедагогічних умінь і навичок (О.О. Абдулліна, В.К. Нікітенко, Л.Ф. Спінін); професійно-моральної підготовки студентів педвузу (Б.Г. Ананьєв, Е.К. Березкіна, Е.Р. Удовіна, Е.А. Гришин, С.Е. Іконнікова, У.Т. Лисовський, Н.Л. Меншикова, Б.Г. Рубін, Л.І. Рувінський і ін.).

Проблема відповідальності розглядається в ряді робіт учених, як соціальна категорія (С.Ф. Анісімов, Л.Е. Архангельський, С.О. Болотов, Л.І. Грядунова, В.І. Ігнатовський, А.Ф. Плахотний, О.Л. Слобідський, Л.Е. Торунцова, Е.І. Фокіна, І.Ф. Цвєтаєва, Б.С. Яковлев).

У психологічній літературі відповідальність виступає як психічний стан особистості (Б.Г. Ананьєв, І.Л. Божович, А.Г. Ковальов, О.М. Леонтєв, К. Муздибаєв, В.М. М'ясищєв, С.Л. Рубінштейн, Д.Н. Узнадзе).

Процес формування відповідального ставлення до навчання – це організована педагогами і самими учнями діяльність для досягнення конкретних завдань шкільного життя, які постійно змінюються й ускладнюються і зміст яких визначається однією метою – виховання відповідального ставлення до навчання.

Відповідальне ставлення може бути усвідомленим (коли проходить через розум і серце дитини і стає її життєвою необхідністю, нормою поведінки, життєвим кредо), тобто в його основі лежить внутрішня спрямованість на виконання певних обов'язків, і показовим або стимульованим зовнішніми факторами (наказами чи вимогами батьків, учителів тощо). У зв'язку з цим зовнішня сторона процесу відповідального ставлення до навчання полягає в забезпеченні засвоєння й передачі знань, формуванні умінь та навичок учнів на основі глибокого усвідомлення ними особистісної значущості навчання. Внутрішня сторона цього процесу полягає в активному опануванні наявних зовнішніх впливів. При цьому учень керується мотивом обов'язку, відповідальності, особистого престижу.

Результати наукових досліджень проблеми формування відповідального ставлення учнів до навчання можуть бути використані в умовах національної школи лише у певній їх

частині, оскільки авторитарна педагогіка розглядала відповідальність з огляду силового тиску колективу на особистість.

Розглядаючи відповідальність у контексті ставлення учня до процесу та результатів навчання, на основі вивчення літературних джерел приходимо до висновку, що відповідальне ставлення до навчання – це складне психологічне утворення, яке тісно пов'язане з інтересами людини, її мотивами, здібностями, світосприйманням, емоціями тощо.

Нами була розроблена система уроків, на якій запропоновувалися різні завдання з метою формування відповідального ставлення молодших школярів до навчання. Система завдань будувалася таким чином, що на етапі актуалізації знань учням пропонувалися дидактичні ігри репродуктивного характеру. На цьому етапі формування допомагати один одному підвищувало результативність виконання пізнавального завдання, що, в свою чергу, впливало на активізацію учнів.

На етапі засвоєння нового матеріалу учням пропонувалися складніші завдання, частково – пошукового характеру, учням надавалася можливість відчутти, яким чином від якісного виконання завдання кожним учасником залежить результат уроку. Для цього етапу характерним є формування педагогом у школярів уявлень про значущість якісного виконання свого пізнавального завдання.

На етапі закріплення й повторення навчального матеріалу використовувалися пізнавальні завдання пошукового характеру. Учні вчилися планувати, аналізувати та оцінювати свої дії та дії однокласників. Позитивні взаємовідносини, вміння розподілити матеріал, позитивно вплинути на активізацію навчальної діяльності учнів.

На етапі контролю знань застосовувались пізнавальні завдання творчого характеру. Учні надавалася можливість творчо виконувати пізнавальне завдання.

Опора на творчість передбачає зацікавленість учасників, прагнення виконувати пізнавальне завдання швидко й правильно. Таким чином, нами була розроблена структура уроку з підвищенням вмотивованості навчання. Основою для її будови слугувала структура інтерактивного уроку за О.Пометун, яка була рекомендована для проведення інтерактивного уроку в середній і старшій ланці. Ми розглянемо активізацію мотивів навчальної діяльності в початкових класах. Наведемо зазначену структуру із завданнями кожного етапу.

СТРУКТУРА УРОКУ З ПІДВИЩЕННЯ ВМОТИВОВАНОСТІ НАВЧАННЯ

I. Організаційно – мотиваційний етап.

а) Мотиваційний етап.

Мета: повідомити учням основне завдання уроку, викликати інтерес до обговорюваної теми, активізувати увагу на проблемі уроку, створити позитивну атмосферу.

б) Представлення теми та очікувальних навчальних результатів.

Мета: забезпечити розуміння учнями змісту їхньої діяльності, чого вони повинні досягти в результаті уроку.

Початок уроку повинен бути цікавим, не залишити поза увагою жодного учня, спрямований на створення комфортної доброзичливої атмосфери подальшої взаємодії учителя й учнів.

II. Операційно-пізнавальний етап.

Мета: дати учням потрібну інформацію для засвоєння і застосування знань, умінь і навичок відповідно до мети уроку. Особлива увага вчителя спрямована на створення та підтримання мотивації до навчальної діяльності. Суттєвий вплив на виникнення правильного ставлення до навчальної діяльності на цьому етапі можуть мати позитивні емоції (“сподобалось”, “задоволення від добре виконаної роботи” та ін.).

III. Рефлексивно-оцінювальний етап.

Мета етапу – закріплення знань учнів, виконання творчих пізнавальних завдань з метою закріплення пізнавальної активності, позитивної мотивації навчання.

IV. Підсумково-мотиваційний етап

На цьому етапі аналізується зроблене, зіставляється досягнуте із поставленою метою та оцінкою роботи. Підбиття підсумків має бути організоване таким чином, щоб учні відчували задоволення від зробленого, від подолання труднощів і пізнання нового. Цей етап має слугувати своєрідним підкріпленням навчальної мотивації, що врешті-решт приведе до формування її сталості.

Підбиття підсумків бажано проводити у формі запитань: що нового дізналися, яких звичок набули, як це може згодитися в житті. Крім того, можна поставити запитання і щодо проведення самого уроку: що було найвдалішим, що ще сподобалося, що потрібно змінити в майбутньому.

Як показало опитування учнів, після експерименту 30% учнів сказали, запропоновані уроки – це засіб підвищення оцінки, інші 40% винесли на перше місце можливість виявити себе з позицій відповідального ставлення до навчання. Дізналися про цікаве, яке виходить за обмеження шкільної програми, – 20%; 10% учнів відмітили можливість самостійних дій. Багатьох зацікавила нетрадиційність уроків, незвичне оформлення кабінету, робота з додатковими джерелами знань. На уроках такого типу учні також мають можливість стати співавтором учителя, виявити свою винахідливість.

Таким чином, використання на уроках початкової ланки запропонованої нами структури уроку забезпечує розвиток пізнавальних інтересів учнів, мотивів навчання як одного з вирішальних факторів підвищення ефективності формування відповідального ставлення до навчання молодших школярів.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо в обґрунтуванні можливостей використання ігрових технологій в інших формах навчальної діяльності з метою формування відповідального ставлення до навчання молодших школярів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Архипенко Ф. Игра в учебной деятельности младшего школьника // Нач. школа. – 1989. – №4. – С. 4 – 6.
2. Воронова Н. Мотивация как фактор успіху навчальної діяльності молодших школярів // Початкова школа. – 2007. – №1. – С. 5 – 7.
3. Педагогічні технології / О.С.Падалка, А.М.Нісімчук, І.О.Смолук, О.Г.Шпак – К.: Українська енциклопедія, 1995. – 253 с.
4. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: Наук.-метод. посібник / О.І. Пометун, Л.В. Пироженко; За ред. О.І. Пометун. – К.: Видавництво А.С.К., 2004. – 192 с.

УДК 372: 81'233

І.І. Козак

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАСТУПНОСТІ У ФОРМУВАННІ ЕТИКИ МОВЛЕННЄВОГО СПІЛКУВАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ТА МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

У статті обґрунтовані психолого-педагогічні умови забезпечення наступності між дошкільною та шкільною ланками освіти у формуванні культури спілкування дітей; вихователям дошкільних закладів та учителям початкової школи запропоновані окремі інтерактивні ігри, що, на думку автора, сприятимуть свідомому засвоєнню норм етикету та культури спілкування дітей 6 – 10 років.

In the articles are grounded the psychologic and pedagogic conditions providing for the following are between the preschool and school links of education in forming of culture of speacing of children; the separate interactive games, that, in the opinion of author, will be instrumental in the conscios mastering of norms of etiquette and culture of speacing of children 6 – 10 years of age are offred to the educators of preschools and teachers of primary school.